

ფენომენების სისტემატიზაცია პრეისტორიულ არქეოლოგიაში – კლასიფიკაცია, ტიპოლოგია, განხორციელება, პრაქტიკული გამოყენება და მნიშვნელობა

ჭაბაშვილი ლევან,
საქართველოს უნივერსიტეტი
l.tchabashvili@ug.edu.ge

შესავალი

ჟურნალ არქეოლოგიის წინა, მეოთხედიერში განვიხილეთ პრეისტორიულ არქეოლოგიაში ფენომენების სისტემატიზაციის თეორიული საფუძვლები, არქეოლოგიური ძეგლებისა და არქეოლოგიური მონაპოვრების კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის ძირითადი პრინციპები. წინამდებარე სტატია ამ საკითხის გაგრძელებას წარმოადგენს. მოკლედ განვიხილავთ ამ პრობლემის მდგომარეობას ქართულ და უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაში და შევეცდებით წარმოვადგინოთ საკუთარი მოსაზრებები მისი განხორციელებისა და პრაქტიკული გამოყენების შესახებ. საკითხი აქტუალურია იმდენად, რამდენადაც პრეისტორიულ არქეოლოგიაში ნებისმიერი კვლევის განხორციელების დროს, რომელიც მიზნად ისახავს არქეოლოგიური მონაპოვრების თუ არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლას, თავისთავად, დღის წესრიგში დგება მათი სისტემატიზაციის აუცილებლობა.

საკითხი ქართულ და უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაში

თავიდანვე აღვნიშნავთ, რომ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში ჩვენთვის უცნობია სპეციალური გამოკვლევა, რომელიც შეეხება პრეისტორიულ არქეოლოგიაში კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის თეორიული საფუძვლების შემუშავებას. სამეცნიერო პუბლიკაციების უმრავლესობაში, რომელიც მიზნად ისახავს არქეოლოგიური მონაპოვრების ან არქეოლოგიური ძეგლების გარკვეულწილად „მოწესრიგებას“, მათი სისტემატიზაცია, ტიპებად და კლასებად დაყოფა ან გაერთიანება, როგორც წესი, სუბიექტური მოსაზრებებიდან გამომდინარე ხდება. მათი განხორციელების მიზნები, მეთოდები და გზები სხვადასხვა პუბლიკაციებში, ხშირ შემთხვევაში, განსხვავებულია. განვიხილოთ რამდენიმე მაგალითი:

ო. ჯაფარიძე კოლხური ცულების შესწავლისას გამოიყენებდა შემდეგ ტერმინებს: „ტიპოლოგიური კლასიფიკაცია“, „ტიპოლოგია“, „კლასიფიკაცია“, „ტიპობრივი განხილვა“, „დაჯგუფება“ (ჯაფარიძე, 1950, გვ. 39-41). 1950 წელს გამოქვეყნებულ გამოკვლევაში მან განიხილა სხვა ავტორების მიერ განხორციელებული კოლხური ცულების კლასიფიკაცია / ტიპოლოგიის ყველა მცდელობა და დაასკვნა, რომ კოლხური

ცულების დაჯგუფების მრავალი ცდა წარუმატებლად დასრულდა. ამის გამო, ის შეეცადა თავიდან შეემუშავებინა განსხვავებული კლასიფიკაცია. კოლხური ცულები მან სამ ტიპად დაყო, აქედან I და II ტიპებში ცალკეა წამოდგენილი მათი თითო ქვეტიპი. ტიპების გამოყოფის საფუძველი ცულის მოყვანილობა, მისი ფორმაა. ეს მომენტი იქნა მიჩნეული ყველაზე არსებითად. I ტიპის ცულების ძირითადი ნიშნებია: შვეტილი ტანი, მახვილი ყუა და თითქმის სიმეტრიული მოყვანილობის პირი. სხვა ნიშნებია: მაღალი ყუა, რომელიც თავისაკენ თანდათანობით ფართოვდება, ყუა დაანებულია პირის უკანა ნიღრისკენ, სატარე ხვრელს წვეტიან-ოვალური მოყვანილობა აქვს და ა.შ.

I₁ ქვეტიპში გაერთიანებული ცულები იმავე ნიშნებით ხასიათდება: შვეტილი ტანი, მახვილი ყუა და გორდა პირი, თუმცა, რიგი ნიშნებით და მოყვანილობით მაინც განსხვავდება ძირითადი ტიპისგან. ეს ნიშნებია, მაგალითად: 1. ამ ცულების ყუა უფრო დაბალია ვიდრე ძირითადი ტიპის ცულების, 2. სატარე ხვრელი ძირითად ტიპთან შედარებით გრძელია, სიმაღლით კი უფრო ნაკლები, 3. კაჩასა და სატარის ძირზე შექმნილი ქიმისებური შვერილი - ცულის „იღლია“, რომელიც ყველა ეგზემპლარზე, გარდა ერთისა, მკვეთრადაა გამოსახული, 4. არ გვხვდება ამ ქვეტიპის შემკული ცულები და ა.შ.

II ტიპის ცულებისთვის ყველაზე არსებით თავისებურებას წარმოადგენს დაწახნაგებული ყუა, შვეტილი შუბლი და გორდა, ძლიერ ასიმეტრიული პირი.

II₁ ქვეტიპის ერთადერთი არსებითი თავისებურება, რითაც იგი განსხვავდება ძირითადი ტიპისგან, ის არის, რომ მას მახვილი ყუა აქვს, თორემ სხვა მხრივ სრულიად ისეთივეა. ყუით იგი უფრო I ტიპს უახლოვდება. აქაც გვხვდება როგორც მოზრდილი, ისე უფრო მომცრო ზომის ეგზემპლარები.

კოლხური ცულების ო. ჯაფარიძის მიერ გამოყოფილ II ტიპში ერთიანდება ერთი მხივ მომცრო ზომის, მოხდენილი და ლამაზი, ზოგჯერ ორნამენტირებული ცულები, ხოლო მეორე მხრივ, უფრო მოზრილი მძიმე და ტლანქი, ყოველთვის სადა ცულები. პ. უვაროვასთვის ეს მომენტი საკმარისი იყო იმისთვის, რომ ეს ცულები ორ ტიპად დაეყო. ო. ჯაფარიძე კი აღნიშნავს, რომ ცულები მხოლოდ ზომით და წონით განსხვავდება ერთმანეთისგან, თორემ სხვა მხრივ სრულიად ერთნაირია. საფიქრებელია, რომ ისინი ფუნქციით მართლაც განსხვავდებოდნენ, მოზრდილი ცულები სამუშაოდ, ხოლო მომცრო ცულები საომრად ან სხვა რაიმე დანიშნულებისთვის გამოყენებოდა. მიუხედავად ამისა, ის საჭიროდ არ თვლის ცულების ზომის და წონის და შესაძლო განსხვავებული დანიშნულების საფუძველზე სხვადასხვა ტიპებად დაყოფას.

III ტიპის არსებითი განმასხვავებელი ის არის, რომ მას მრუდე, არასწორი ტანი ახასიათებს. ტანი ორგონისაა მოღუნული. სატარეში ჩაღუნულია და წელში ამოღუნული. ყუა საკმაოდ მაღალია, ხვრელს ზემოთ ყუა ყელს იკეთებს და მთავრდება ოთხწახნაგა თავით. ამ ცულების თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ თითქმის ყველა ცულის ზედაპირი შემკულია ამოკაწრული ორნამენტით. არ გვხვდება ამ ტიპის არც მოზრდილი და არც მინიატურული ცული.

ამრიგად, თუ შევაჯამებთ, ო. ჯაფარიძე კოლხურ ცულებს სამ ტიპად ყოფს. დაყოფის საფუძველია ცულის მოყვანილობა, მისი ფორმა. ტიპებად დაყოფისას არ

არის გაითვალისწინებული ისეთი მომენტები, როგორცაა ცულის ზომა და წონა, მისი დანიშნულება, ორნამენტირებულია თუ არა ცული და ა.შ. ტიპებად დაყოფისთვის საკმარისად არის მიჩნეული ერთი ნიშანი. ამ შემთხვევაში - ტანის ფორმა (ჯაფარიძე, 1950, გვ. 41-79).

იგივე კოლხური ცულების ტიპოლოგიის ერთ-ერთი ბოლო კვლევა წარმოდგენილია ლ. სახაროვას 1998 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში. ავტორს საკითხისადმი განსხვავებული მიდგომა აქვს შემოთავაზებული. მის მიხედვით, ნივთების ტიპოლოგიური დაჯგუფება, რომელთა არსებობა დიდი ხანგრძლივობით განისაზღვრება და ამავე დროს ჩანს ფორმის ევოლუციური განვითარებაც, უნდა დაიწყოს მათი საბოლოოდ ჩამოყალიბებული ფორმიდან, მათი განვითარების ბოლო ეტაპიდან და წავიდეს ქრონოლოგიური დადმავლობით, ანუ ბოლოდან დასაწყისისკენ. ნივთების ვარიანტების ამგვარი დალაგება ითვალისწინებს მათ გენეტიკას და ქრონოლოგიურ ასპექტსაც.

ლ. სახაროვას მიხედვით კოლხურ ცულებში გამოიყოფა ექვსი ტიპი. დაყოფის საფუძველია ცულის სამი ძირითადი ნაწილის - ყუის, ტანის და პირის სხვადასხვა კომბინაცია ანუ ამ ნაწილების მორფოლოგიური ნიშან-თვისებები. ისეთი ნიშნები კი როგორცაა სატარე ხვრელის მოყვანილობა და ნიღრების მეტნაკლები სიმაღლე მას არ მიაჩნია ტიპოლოგიური ხასიათის ნიშნებად. ლ. სახაროვას მიხედვით კოლხური ცულის არსებობა ქრ. შ-მდე XV-VII/VI საუკუნეებით განისაზღვრება. ქრ. შ-მდე XI საუკუნისათვის დასრულდა კოლხური ცულის ვარიანტებად ჩამოყალიბება. ამის შემდეგ მას არსებითი ცვლილებები აღარ განუცდია.

ამრიგად, კოლხური ცულების ტიპოლოგიის შესახებ წარმოდგენილია ახალი ხედვა, რომლისმიხედვით ქრონოლოგიური ასპექტის შესწავლა წინა პლანზეა წამოწეული. ტიპებად გამოყოფა ხორციელდება არა ერთი რომელიმე ნიშნის, არამედ ნიშანთა კომბინაციის საფუძველზე (სახაროვა, 1998, გვ. 34-36).

პრეისტორიული ხანის არტეფაქტების სხვა სახეობის - თრიალეთის კულტურის ლითონის შუბისპირების ტიპოლოგიის საინტერესო და მნიშვნელოვანი ცდაა განხორციელებული ზ. შერაზადიშვილის 2011 წ. გამოქვეყნებულ სტატიაში. ავტორი ამ კულტურის შუბისპირებს ექვს ტიპად და ოთხ ქვეტიპად ყოფს, შეისწავლის თითოეული ტიპის ტერიტორიულ და ნაწილობრივ ქრონოლოგიურ გავრცელებას. ტიპებად და ქვეტიპებად დაყოფის საფუძველია არტეფაქტების დამახასიათებელი ნიშნების კომბინაციები: შუბისპირების პირის, მხრების და ქედის ფორმა და სხვა. (შერაზადიშვილი, 2011, გვ. 63-85).

ამრიგად, როგორც ქართული სამეცნიერო ლიტერატურის განხილვა გვაჩვენებს კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის მცდელობები, როგორც წესი, მიმართულია კონკრეტული სამეცნიერო პრობლემის შესწავლისთვის. ეს შეიძლება იყოს არტეფაქტების ტერიტორიული და ქრონოლოგიური გავრცელება თუ სხვა.

კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიისთვის გეომეტრიული ორგანზომილებიანი მორფოლოგიის საფუძველად გამოყენება უკანა პლანზე წევს სხვა, მაგალითად, ფუნქციონალური ანალიზის შესაძლებლობას.

ბრინჯაოს ხანის ლითონის არტეფაქტებთან შედარებით უფრო იშვიათად გვხვდება ამავე პერიოდის კერამიკული ნაწარმის კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის მცდელობები, მსჯელობა მათი განხორციელების მიზნებზე, მეთოდებსა და გზებზე. ეს ეხება როგორც უცხოურ, ასევე ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურასაც.

აღსანიშნავია, რომ, ხშირად, არც თანამედროვე უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაში გვხვდება ნაშრომები, რომლებშიც პრეისტორიული ხანის ძეგლების ან არტეფაქტების კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის განხორციელების მიზნები და მეთოდებია განმარტებული და მათი საფუძვლებია შემუშავებული.

ფაქტია, რომ ისეთი ფუნდამენტური პუბლიკაციების სერიაშიც კი როგორცაა პრეისტორიული ხანის ბრინჯაოს არტეფაქტები (Prähistorische Bronzefunde - PBF), რომელიც მიზნად ისახავს ბრინჯაოს არტეფაქტების ფართომასშტაბიან პუბლიკაციას, მიღგომა ამ საკითხის (კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის) მიმართ სხვადასხვა ტომებში განსხვავებულია, რაც გაკრიტიკებული იქნა მ. კ. ჰ. ეგერტის მიერ (Eggert, 2012, გვ. 133–139).

თუმცა, ამასთან ერთად გვხვდება გამოკვლევები, სადაც პრეისტორიული ხანის არტეფაქტების კლასიფიკაცია /ტიპოლოგიის პრინციპების შემუშავების მცდელობებია წარმოდგენილი. ასეთ ნაშრომს წარმოადგენს, მაგალითად, ნ. ბოროფკას ნაშრომი ვიტენბერგის კულტურის (შუაბრინჯაოს ხანა, თანამედროვე რუმინეთის ტერიტორია ლ.ქ.) შესახებ, სადაც ავტორი აღნიშნული კულტურის არქეოლოგიური მონაპოვრების სრულ სპექტრს განიხილავს. თიხის ჭურჭელი იყოფა სახეობებად, ტიპებად, ვარიანტებად და ქვევარიანტებად. სახეობებად დაყოფის საფუძველია ე.წ. პროპორციის ინდექსი, რაც ჭურჭლის სიმაღლის პირის დიამეტრთან შეფარდებაა. მაგალითად, ქოთანს წარმოადგენს 1,0 - ზე ნაკლები ინდექსის მქონე ჭურჭელი. თითოეული სახეობის ჭურჭელში ზომის მიხედვით ხდება დიფერენცირება: დიდი, საშუალო და მცირე ზომის ჭურჭელი და ა.შ. (Boroffka, 1994, გვ. 119-179).

მოსაზრებები პრეისტორიული არქეოლოგიური ძეგლებისა და არქეოლოგიური მონაპოვრების სისტემატიზაციის შესახებ

ამრიგად, როგორც სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვიდან ვნახეთ, პრეისტორიულ არქეოლოგიაში, კერძოდ კი საქართველოს ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიაში, კვლევის თანამედროვე ეტაპზე, კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის პრინციპების შემუშავებისთვის სპეციალური გამოკვლევები არ გვაქვს. ეს პროცესი, ხშირად, ხორციელდება სუბიექტური მოსაზრებებიდან გამომდინარე. მათი განხორციელების მიზნები, მეთოდები და გზები სხვადასხვა პუბლიკაციებში განსხვავებულია.

უკანასკნელ წლებში საკვალიფიკაციო ნაშრომზე მუშაობისას მეც მომიხდა შეხება ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური ძეგლებისა და მონაპოვრების კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიის განხორციელების საჭიროებასთან. საქმე ეხებოდა შუაბრინჯაოს ხანის თრიალეთის კულტურის ძეგლებისა და მონაპოვრების შესწავლას. არქეოლოგიური მონაპოვრების ნაწილი სხვადასხვა მუზეუმებში იქნა შესწავლილი, ნაწილი კი მხოლოდ პუბლიკაციების სახით იყო ხელმისაწვდომი.

არქეოლოგიური ძეგლების შესახებ მონაცემები გამოქვეყნებული პუბლიკაციების მიხედვით იქნა თავმოყრილი და შესწავლილი. თრიალეთის კულტურის სამარხები პირველ ეტაპზე დაიყო გორასამარხებად და ორმოსამარხებად. შემდგომ ეტაპზე გორასამარხები დაიყო ორმოიან და უორმოო გორასამარხებად და ა.შ. აღმოჩნდა, რომ სამარხის ცალკეულ ფორმებს სამარხეული ინვენტარის განსაზღვრული სახეობები უკავშირდება (ტაბ. I), (ჭაბაშვილი, 2016, გვ. 371-387).

თრიალეთის კულტურის არქეოლოგიური მონაპოვრები პირველ ეტაპზე დაიყო იმის მიხედვით, თუ რა მასალისგანაა დამზადებული ისინი, შესაბამისად, გვაქვს თიხის, ლითონის, ქვის და სხვა მასალისგან დამზადებული ნივთები. თიხის არტეფაქტებს შორის ყველაზე დიდი რაოდენობით წარმოდგენილია ჭურჭელი. ის, პირველ ეტაპზე, იყოფა (გათვალისწინებულია *პროპორციის ინდექსი*) შემდეგ სახეობებად: დერგი, ქოთანნი, ჯამი, ბაღია, სასმისი და სხვა. ამის შემდეგ განხორციელდა თითოეული სახეობის ტიპებად დაყოფა. მაგალითად, დერგი დაიყო ოთხ ტიპად. ტიპის გამოყოფის საფუძველია კორპუსის ფორმა. პირველი ტიპის დერგებისთვის ბიკონუსური ფორმის კორპუსია დამახასიათებელი. შემდგომ ეტაპზე პირველი ტიპის დერგები, ჭურჭლის ყელის ფორმის მიხედვით, სამ ვარიანტად (1a, 1b, 1c) იყოფა. დაყოფის შემდგომ ეტაპზე, ჭურჭლის პირის ფორმის მიხედვით, 1a ვარიანტის დერგები იყოფა ორ ქვევარიანტად (1a1 და 1a2). გათვალისწინებულია ასევე მათი ზომაც. გვაქვს მცირე (25 სმ. მდე), საშუალო (25-40 სმ.) და დიდი ზომის (40 სმ. ზე მეტი) დერგები. საბოლოოდ 561 ერთეული დერგი 22 ჯგუფში გაერთიანდა.

ასეთივე სახით იქნა შესწავლილი ლითონის არტეფაქტებიც. შუბისპირები მაგალითად, ორ ტიპად იყოფა: მასრაგახსნილი და მასრაშეკრული. თვითოეულ ტიპში კი ვარიანტებად დაყოფა სხვა ნიშნების მიხედვით ხდება (ტაბ. II), (Tchabashvili, 2017, გვ. 51-197).

ამრიგად, არქეოლოგიური მონაპოვრების ტიპებად დაყოფა ხორციელდება მნიშვნელოვნად მიჩნეული ერთი ნიშნის მიხედვით. თიხის ჭურჭლის შემთხვევაში ეს არის კორპუსის ფორმა, შუბისპირის შემთხვევაში მასრის კონსტრუქცია და ა.შ. შემდგომ ეტაპებზე (ვარიანტი და ქვევარიანტი) დაყოფა ხორციელდება არტეფაქტის სხვა მორფოლოგიური ნიშნების გათვალისწინებით, ანუ უკვე ნიშნების კომბინაციის საფუძველზე. თიხის ჭურჭლის სახეობებად დაყოფის დროს გათვალისწინებულია *პროპორციის ინდექსი* - სიმადლის შეფარდება პირის დიამეტრთან. თიხის ჭურჭლის ტიპების დახასიათება ხდება გეომეტრიულ ფიგურებთან შედარების გზით. ნებისმიერი არქეოლოგიური მონაპოვრის ჯგუფის ტიპებად დაყოფის დროს გათვალისწინებულია მათი ზომები და პროპორციები.

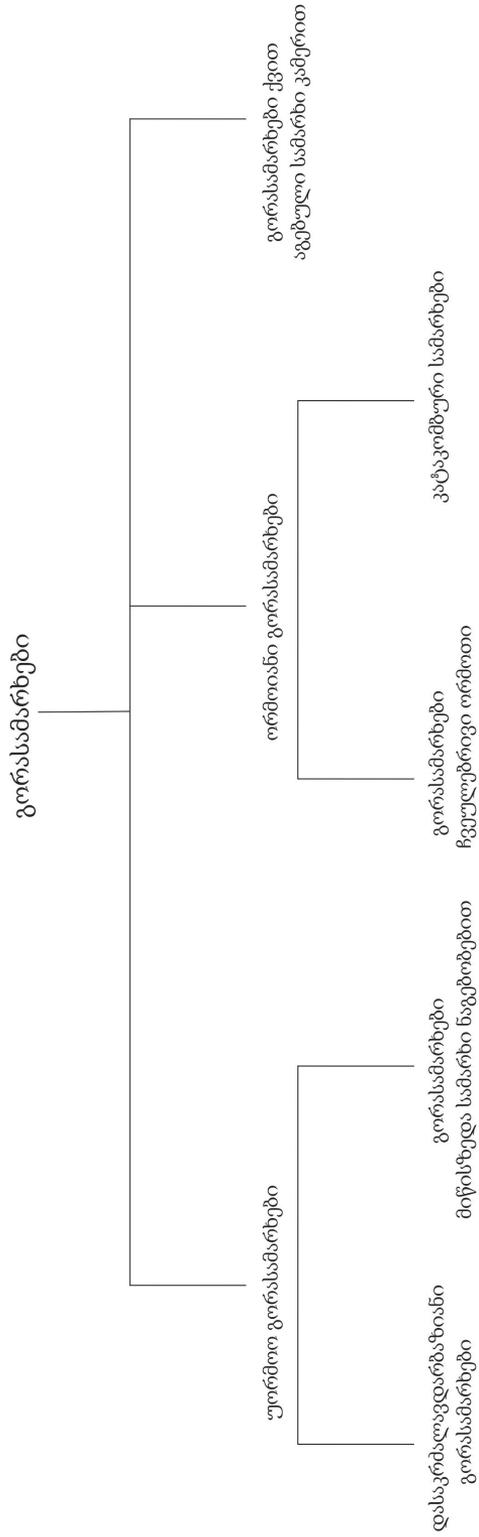
დასკვნა

თანამედროვე ეპოქაში, როდესაც არქეოლოგიაში სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მიღწევები, როდესაც არქეოლოგიაში კვლევის საგანი ხდება სულ უფრო კონკრეტული საკითხები, ბუნებრივად ჩნდება კითხვა – კიდევ არის თუ არა საჭირო შემუშავებული იქნეს არქეოლოგიური ძეგლებისა და მონაპოვრების კლასიფიკაცია, მათი ტიპებად, ქვეტიპებად და ა.შ. დაყოფა და რა გამოყენება შეიძლება ჰქონდეს მას.

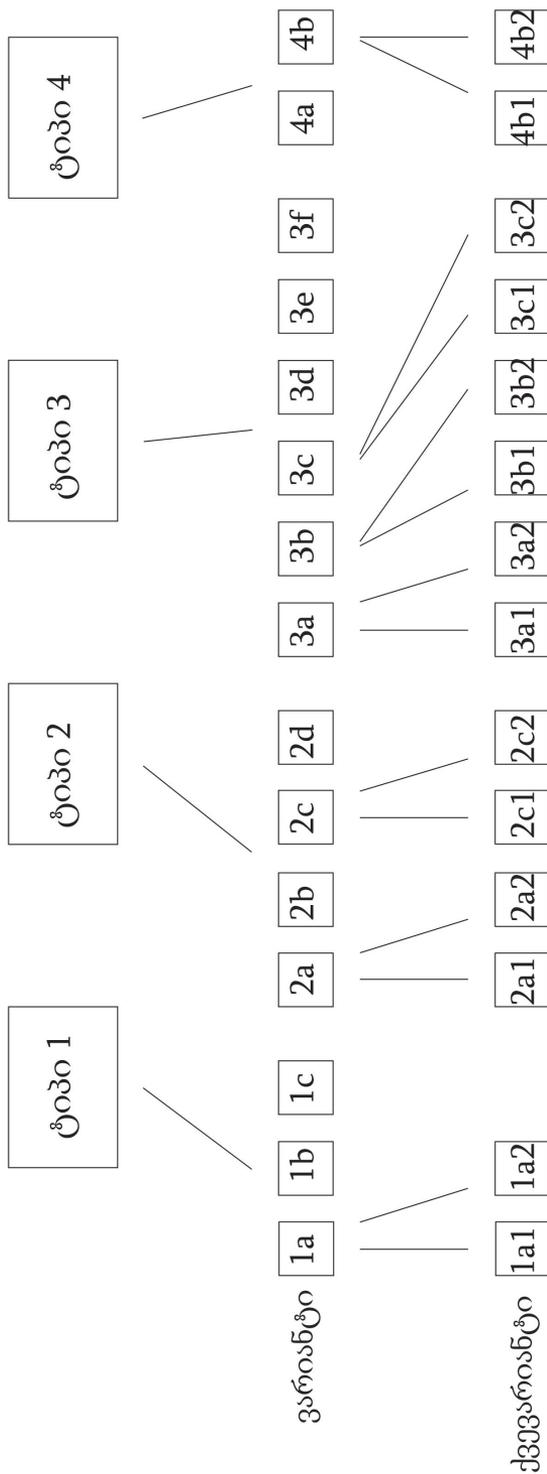
პრეისტორიულ არქეოლოგიაში კლასიფიკაცია /ტიპოლოგიის გზით შესასწავლი არასტრუქტურირებული მასალა ხდება სტრუქტურირებული. მხოლოდ ამ გზით მოიპოვებს არქეოლოგია ადეკვატურ სურათს მის მიერ შესასწავლი მასალის სახესხვაობების შესახებ. ნებისმიერი არქეოლოგიური მონაპოვრის ნებისმიერი თავისებურების წარმოშობას თავისი კონკრეტული საფუძველი შეიძლება გააჩნდეს. ისეთი საკითხების კვლევა, როგორცაა რომელიმე არქეოლოგიური კულტურის ლოკალური ვარიაციები, დროსა და სივრცეში განხორციელებული ცვლილებები მხოლოდ ამ გზით, სისტემური მიდგომებით შესწავლილი წყაროების საფუძველზე შეიძლება განხორციელდეს.

პრეისტორიულ არქეოლოგიაში, კერძოდ კი ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური მონაპოვრების კლასიფიკაცია/ტიპოლოგიისას უფრო მეტად სუბიექტური დამოკიდებულება იჩენს თავს.

კვლევის თანამედროვე ეტაპზე პრეისტორიული არქეოლოგიური ფენომენების სისტემატიზაციის უნიფიცირებული წესების შემუშავება შეუძლებელი ჩანს, თუმცა გარკვეული საერთო სტანდარტების შემუშავება მაინც დასაშვებია. ასეთი პრინციპები შეიძლება იყოს, მაგალითად, თიხის ჭურჭლის სახეობებად დაყოფის დროს *პროპორციის ინდექსის* (სიმაღლის შეფარდება პირის დიამეტრთან) გამოყენება. ასევე სხვა არტეფაქტების განხილვისას ცალკეული კომპონენტების პროპორციების ურთიერთმიმართებაზე დაკვირვება და ამის საფუძველზე განსაზღვრა, რომელი კომპონენტია „დიდი“ ან „პატარა“. თიხის ჭურჭლის თუ სხვა არტეფაქტების ფორმების აღწერისას უპირატესობის მინიჭება გეომეტრიულ ფიგურებთან შედარებისთვის და სხვა მსგავსი მარტივი პრინციპი, რომლებიც ხელს შეუწყობს კვლევის განხორციელებას და მისთვის სისტემური ხასიათის მიცემას.

ტაბ. I.

ტაბ. II.

გამოყენებული ლიტერატურა

სახაროვა, ლ. (1998). *კიდევ ერთხელ კოლხური ცულების ტიპოლოგიის შესახებ*. ძიებანი 1. თბილისი. გვ. 34–42.

შერაზადიშვილი, ზ. (2011). სამხრეთ კავკასიის თრიალეთის კულტურის შუბის პირების ტიპოლოგია და მათი გავრცელების არეალები. *არქეოლოგიური კრებული I. პროფ. ს. მაკალათიას სახელობის გორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი*. გორი. გვ. 63-87.

ჭაბაშვილი, ლ. (2016). თრიალეთის კულტურის სამარხის ფორმები და მათი ინვენტარის თავისებურებები. *სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ჰუმანიტარულ და სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა სერია*. ტ. XV. თბილისი. გვ. 379-401.

ჯაფარიძე, ო. (1950). *კოლხური ცული. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე XVI-B*. თბილისი. გვ. 35–89.

Boroffka, N.G.O. (1994). Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südoseuropa. *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*. Band 19. Bonn.

Eggert, M. K. H. (2012). *Prähistorische Archäologie*. Konzepte und Methoden. Tübingen.

Tchabashvili, L. (2017). *Die Trialeti-Kultur*. Zur Erlangung des Doktorgrades eingereicht am Fachbereich Geschichts- und Kulturwissenschaften der Freien Universität Berlin. Berlin.

ტაბულების აღწერილობა

ტაბ. 1. თრიალეთის კულტურის გორასამარხების კლასიფიკაცია.

ტაბ. 2. თრიალეთის კულტურის დერგების კლასიფიკაცია.

Systematization of phenomena in prehistoric archaeology – classification, typology. Implementation, practical application and significance

*Tchabashvili Levan
The University of Georgia
l.tchabashvili@ug.edu.ge*

Summary

This article continues the discussion from the article published in the fourth issue of the Journal of Archaeology. It covers the issue of classification / typology in Georgian and international scientific literature, and also presents the author's own insights on their implementation and practical application. This is particularly relevant, due to the fact that during the implementation of any research in prehistoric archaeology that aims to study archaeological finds or sites, the issue of their systematization is on the agenda.

In prehistoric archaeology, the process of transforming unstructured material into structured knowledge is achieved through classification and typology. This approach is essential for archaeology to form a comprehensive understanding of the materials it studies. Each characteristic of an archaeological find may have its unique origin. Exploring aspects such as local variations in an archaeological culture or changes over time and space is feasible only with this kind of systematic approach to the sources.

In prehistoric archaeology, particularly in Bronze Age archaeology, the classification/typology of archaeological finds often involves a more subjective approach.

At the current stage of research, it seems impossible to develop unified rules for systematizing prehistoric archaeological phenomena, although it's still possible to develop certain common standards. For instance, using a proportion index (the ratio of height to diameter of the mouth) for categorizing pottery types can be one such standard. Similarly, when examining other artefacts, observing the relationship between the proportions of individual components and determining which component is "large" or "small" based on this. When describing the shapes of pottery or other artefacts, preference should be given to comparisons with geometrical figures and other similar simple principles that will facilitate the execution of research and give it a systematic character.

List of Illustrations

Fig. 1. Classification of burial mounds of Trialeti Culture.

Fig. 2. Classification of pithoi of Trialeti Culture.